

NEMZETKÖZI KÖLTŐFESZTIVÁL CAMBRIDGE-BEN

GÖMÖRI GYÖRGY

Június második hetében az angliai Cambridge-ben újra megrendezték az immár hagyományos, hatodik nemzetközi költői fesztivált. Igaz ugyan, hogy a „nemzetközi” szó nincs benne a kétévenként megtartott fesztivál hivatalos nevében, de rangját mindeddig azoknak az európai és amerikai költő vendégeknek a sora adta meg, akik angol társaik mellett korábban részt vettek a fesztiválon. Idén kevesebb külföldit tudtak meghívni; mint szinte mindenre a nyolcvanas évek Angliájában, a költészet cambridge-i ünnepére is rányomta bélyegét a kormány által szorgalmazott kényszertakarékosság, bár azért a szervezők kaptak elég pénzt az Eastern Arts Association nevű helyi kulturális szervezettől ahhoz, hogy biztosítsák néhány nevesebb angol költő jelenlétét.

A cambridge-i fesztivál sajátossága, hogy eseményeit egy-egy kiemelkedő költő életműve köré csoportosítja: ilyen volt 1981-ben Oszip Mandelstam, 1983-ban Szeferisz és ebben az évben Ezra Pound. A Kosztolányi Dezsővel egyidős Ezra Pound éppen száz éve született, és a költői fesztivál több Pound-versműsorral, egy, a Pound költészetéről és politikai nézeteiről szervezett vitafórummal, továbbá néhány zenei műsorral emlékezett meg erről az eseményről. Pound kiemelkedő tehetségű költő volt, zavaros gazdasági elméletei az olasz fasisztákkal való kollaboráláshoz vezették, azt viszont kevesen tudják róla, hogy zenét is komponált: egy rövid operát Francois Villon *Testamentumára*. Ennek az operának most a költőfesztivál alatt volt Cambridge-ben az ősbemutatója; jómagam elmulasztottam, de talán nem vesztettem vele túl sokat, mert zenebarát ismerőseim általában lakonikusan nyilatkoztak róla. Annál nagyobb sikere volt annak a „Pound és a trubadúrok” című, a Peterhouse kollégiumban megrendezett zenei műsornak, amelyen a King's Consort együttes szerepelt, és egy Charles Pott nevű bariton énekelt — itt a trubadúrköltők zenéjét részben korabeli hangszereken rekonstruálták, részben Poundnak zongorára való, század eleji átdolgozásaiban szólaltatták meg. S hogy a művészetek panorámája teljes legyen, a Kettle's Yard nevű cambridge-i galéria a fesztivál alkalmából

érdekes kiállítást rendezett „Pound művészei” címen azoknak a modern festőknek s szobrászoknak a műveiből, akik mellett Pound élete során lándzsát tört: ilyenek voltak a festő és író Wyndham Lewis és a fiatalon meghalt kitűnő modern szobrász, Gaudier-Brzeska, akinek egyébként is számos művét őrzi a Kettle's Yard. Ez a kiállítás dokumentálta Pound érdeklődését az olasz Quattrocento művészei iránt is — ennek számos nyomát találni az amerikai költő nagyszabású, de egyetlen *Cantóiban*.

A külföldi vendégek közül nagy érdeklődés előzte meg Yves Bonnefoy fellépését. Bonnefoy a párizsi College de France-ban a költészet professzora, de nemcsak mint teoretikust, hanem mint gyakorló költőt is ismerik és elismerik világszerte; őt főleg Anthony Rudolf fordításában hallhattuk, míg az olasz Attilio Bertolucci verseit (maga Bertolucci sajnos nem tudott személyesen megjelenni) a költőnek is kiváló Charles Tomlinson fordította angolra. Bonnefoy egyébként külön előadást is tartott W. B. Yeats franciára fordításának problémáiról, s ezzel kapcsolatban kifejtette azt a közép-európai fülnek sajátosan hangzó elméletét, amely a formai hűséget következetesen másodlagosnak tekinti.

A magyar költészetnek nincs szerencséje a cambridge-i fesztivállal: ezelőtt négy évvel az Angliában ismert nevű Pilinszky Jánost hívták meg, aki alig a fesztivál előtt egy vagy két héttel meghalt; két évvel ezelőtt Weöres Sándor és Károlyi Amy kaptak meghívást, de szinte az utolsó pillanatban lemondták a fellépést, Weöres egészségi állapotára való hivatkozással. Mindkét alkalommal elhangzottak azért verseik, Pilinszkyre Ted Hughes és saját angol fordításai felolvasásával Peter Jay emlékezett, Weörest és Károlyit pedig Clive Wilmer és alulírott mutatták be néhány verssel az ötödik fesztivál közönségének. Ezúttal a fesztivál főprogramjába nem került magyar költő, viszont az ún. „Fringe”, vagyis az alternatív mellékprogram műsorán szerepeltünk egy, „A magyar vers és dal estje” című összeállítással. Ezen Clive Wilmer cambridge-i költő barátommal huszadik századi magyar költők verseiből adtunk ízelítőt; a műsor két Kosztolányi-verssel kezdődött, majd József Attilával és Radnóti-val folytatódott, ezután elhangzottak Vas István, Gömöri György és Petri György versei is, mindezeket (a József Attilák kivételével) Clive Wilmerrel együtt fordítottuk angolra. Az egyes költemények között Bollobás Gabriella gitározott és énekelt magyar virágénekeket, népdalokat, illetve egy-egy megenésített Radnóti- és József Attila-verset. A Kettle's Yard kiállítótermet megtöltötte a közönség ebből az alkalomból, tehát ha marginálisan is, a magyar vers mégis képviselve volt a fesztiválon.

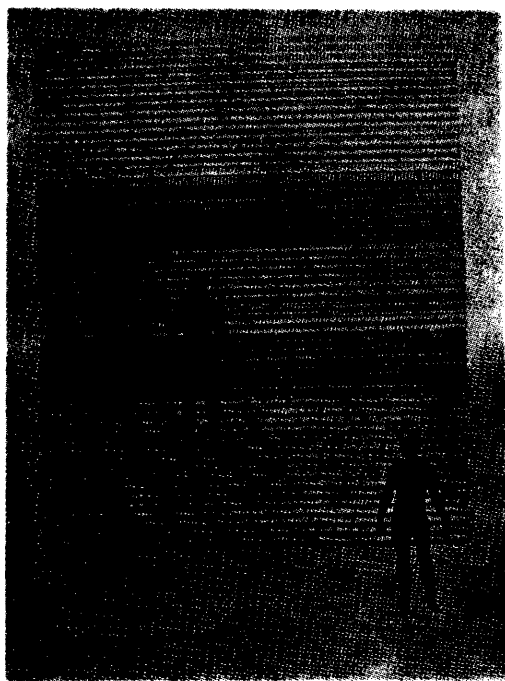
Kelet-Európából az idén három költőt hívtak meg a cambridge-i fesztiválra: közülük a lengyel Zbigniew Herbert nem fogadta el a meghívást, eljött viszont Cambridge-be az orosz Vjacseszláv Kuprijanov és a jugoszláv Miodrag Pavlović. Kuprijanov, akinek verseit nemrég

magyarul is olvashattuk Veress Miklós fordításában (*Nagyvilág*, 1985. január), eredetileg mérnöknek készült, és elég későn váltott át az irodalomra: bár jóval túl van a negyvenen, eddig csak két verseskötete jelent meg, igaz viszont, hogy rövid, fanyar, pontos fogalmazásra törekvő szabad versei új szint jelentenek a mai orosz líra palettáján. Idősebb nála és nehezebb fajsúlyú lírát is művel Miodrag Pavlović, akitől éppen a fesztivál előtt jelent meg angolul egy elég jó válogatás (*Angel Books*, London, fordította Bernard Johnson). Itt jegyezzük meg, hogy előtte is szerepelt már jugoszláv költő a cambridge-i költőfesztiválon — Vasko Popa 1981-ben. Pavlović persze egészen más költő, lírája rokonszenvesebb e sorok írójának, mint a teljesen lecsupaszított, „izzóan szegény” Popáé; Pavlović legmegragadóbb versei Kavafiszra emlékeztető beleéléssel és plasztikus, tömör képekkel idézik fel régmúlt korok szellemét, jelenítenek meg különleges léthelyzeteket. Pavlović újabb verseiből olvashattunk néhányat a *Poetry Nation Review* című manchesteri folyóirat fesztiválra készült különszámában (szerkesztette Clive Wilmer); személyes fellépéséről csak azt mondhatjuk, hogy noha teljesen póztalanul, egyszerűen olvassa verseit, megérdemelt sikert aratott velük.

A mai amerikai lírát John Ashbery, Denis Levertov és Amy Clampitt képviselték az idei költőfesztiválon. Fellépett egy-egy csoport kanadai és új-zélandi költői is, de szereplésük nem keltett különösebb visszhangot. Ami az angolokat illeti, nem jelent meg a nemrég *poeta laureatus*-szá avanszált Ted Hughes, és az utolsó percben lemondta részvételét Thom Gunn; azok közül, akik eljöttek, a legnagyobb sikert talán a húsz éve Texasban, egyetemen tanító Christopher Middleton aratta, de sikere volt Douglas Dunnak, Norman Nicholsonnak és Jeffrey Wainwrightnak is. Külön érdekessége volt számomra az idei fesztiválnak egy George Szirtes nevű fiatal *angol* költő fellépése. Nevét az angolok „Szörtiz”-nek ejtik, de a név alapján nyilvánvaló a magyar eredet: Szirtes nyolcéves korában került Budapestről Angliába, és nemcsak az angol nyelvet sajátította el anyanyelvi szinten, hanem annyira bele tudott illeszkedni az angol szellemiségbe, hogy verseinek angolságához nem férhet semmi kétség. Több verseskötete jelent meg angolul, díjat is kapott... eddig csak érdekes karriertörténet lenne az egész, ha George Szirtes pár éve hirtelen nem fedezte volna fel a gyökereit. Ekkor ellátogatott Magyarországra, magyar költőket kezdett fordítani, s az idei fesztiválon fölolvastott néhány, már budapesti élményekből táplálkozó verset. Ezek közül egyik, a *Courtyards* vagyis az „Udvarok” egy budapesti bérház világába vezeti be az olvasót: sajátos érzéki szürrealizmusával engem Mándy Iván utánozhatatlan hangulatú novelláira emlékeztetett, jóllehet (megkérdeztem tőle) Szirtes nem ismeri Mándy írásait.

Ami a neoavantgarde-ot és a feministákat illeti, mindkét csoport az alternatív fesztivál műsorába szorult; ezeket kevesen látogatták, mivel

a legtöbb szabadtérre tervezett eseményt siralmasan elmosta az Angliában ezúttal szinte szünet nélkül zuhogó eső. Volt ugyan köztük olyan is, amit zárt helyiségben tartottak — egy költői-zenei esemény *Modern Álmodok / Ősi Lidércálmok* címen —, de meg kell mondanom, hogy erre nem az időjárás viszontagságai miatt nem mentem el. Nem tudom pontosan, hogy mi a költészet célja (mindenkinek más, gondolom), de elég nekem lidércnyomásból, ha kinyitom a televíziót és meghallgatom, hogy mi történik a nagyvilágban. Hogy a költői fesztivál „konzervatív” alapokon áll? Lehetséges; de közönségének alighanem több örömet szereztek a „hagyományos” költők, mint a gátlástalanul kísérletezők, a líra művelői, mint a *happeningek* szervezői. Ezzel a banális gondolattal be is fejezem rövid beszámolómat.



Magyar Zoltán: *Grafika 1.*, 1985